

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВЗАЄМНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН АСЕАН ТА УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

DIRECTIONS OF ASEAN AND UKRAINE MUTUAL COOPERATION OPTIMIZATION IN TERMS OF THE GLOBAL ECONOMY TRANSFORMATION

У статті проаналізовано особливості, а також найбільш перспективні сфери співробітництва України з країнами Південно-Східної Азії (АСЕАН) в умовах трансформації світової економіки. Виокремлено основні перспективні галузі та напрями економічної і науково-технічної співпраці.

Ключові слова: Україна, країни Південно-Східної Азії, Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), економічне співробітництво.

В статье проанализированы особенности, а также наиболее перспективные сферы сотрудничества Украины со странами Юго-Восточной Азии (АСЕАН) в условиях трансформации мировой экономики. Выделены основные перспективные отрасли и

направления экономического и научно-технического сотрудничества.

Ключевые слова: Украина, страны Юго-Восточной Азии, Ассоциация государств Юго-Восточной Азии (АСЕАН), экономическое сотрудничество.

The article analyzes the features, and the most promising areas of interest Ukraine with the countries of Southeast Asia Nations (ASEAN) in terms of the global economy transformation. Main thesis there is determined promising areas and areas of economic and scientific-technical cooperation.

Key words: Ukraine, South-East Asia, Association of Southeast Asian Nations (ASEAN, economic cooperation.

УДК 339.92

Марущак Д.Ю.

здобувач кафедри міжнародної економіки та бізнесу Черкаський державний технологічний університет

Постановка проблеми. Невизначеність концептуальних підходів до Азіатського регіону визначила звуження відносин України з країнами Азії переважно до економічної співпраці, головним рушієм якої стали інтереси приватних компаній, передусім українських експортерів та імпортерів товарів та послуг. Водночас роль держави у розбудові азіатського вектору зовнішньої політики України обмежилась загальною підтримкою розвитку торгівлі. Винятком стали окремі двосторонні проекти у військово-технічній та аерокосмічній галузях, які також не набули системного характеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання здійснення співробітництва України з АСЕАН розглядалися в публікаціях Н. Городньої, А. Гончарука, І. Гуменного, П. Ігнат'єва, М. Кулінича, Ю. Курнишової, Л. Лещенка, Я. Масштабея, С. Шергіна та ін. Разом із тим динамізм та актуальність проблеми потребують появи нових досліджень, в яких би були системно досліджені питання зовнішньоекономічної співпраці України з АСЕАН в умовах сучасних модернізаційних трансформацій.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження наявних форматів економічного співробітництва України з країнами АСЕАН.

Виклад основного матеріалу дослідження. Збільшення економічної і політичної ваги азіатських країн та посилення політичного значення Азії як регіону взаємодії ключових інтересів провідних держав світу стали чинниками кардинальних змін у сучасній системі міжнародних відносин, що, своєю чергою, зумовлює необхідність перегляду Україною своїх підходів до Азіатського регіону.

Україна однозначно позиціонує себе як європейська держава, що не заважає їй мати суттєві

економічні інтереси в Азії. Водночас провідні азіатські країни також убачають в Україні європейську країну та розглядають український ринок як частину загальноєвропейського. Таким чином, успішний розвиток азіатськими країнами взаємовигідного співробітництва з європейською державою – Україною стає суттєвим чинником її інтеграції до Європи.

Говорячи про сучасний стан відносин України з деякими країнами АСЕАН, варто зазначити, що значні зрушення щодо участі нашої держави у двосторонньому та багатосторонньому співробітництві з країнами субрегіону стали можливими після відкриття українських дипломатичних представництв у країнах субрегіону. Зокрема, дипломатичні установи були відкриті в Індонезії (1997 р.), В'єтнамі (1997 р.), Сінгапурі (2002 р.), Малайзії (2002 р.) і Таїланді (2002 р.) [1, с. 276]. Починаючи з 2012 р. українським МЗС розглядалося питання відкриття дипломатичного представництва в Камбоджі.

Поновлення і нарощування ефективного співробітництва з державами Азії має стати одним зі стратегічних зовнішньополітичних пріоритетів України. Загалом завданнями України в регіоні можна визначити:

- участь у роботі Економічної та соціальної комісії ООН у справах країн Азії та басейну Тихого океану (ЕСКАТО), міжнародних конференціях із питань економічного співробітництва та забезпечення регіональної безпеки;

- залучення інвестицій до промислового та аграрного секторів України з фінансових центрів регіону, передусім Сінгапуру, що мають значні валютні резерви і можуть виступати для України як кредитори та експортери капіталу;

- створення сприятливих правових та соціально-економічних умов для діяльності в Україні спільних підприємств за участю капіталів розвинутих країн Азії;

- сприяння взаємній передачі високих технологій, залучення провідних країн до програм перепрофілювання та диверсифікації підприємств ВПК України.

Вирішальним чинником інтеграції нині стає не відмінність природно-географічних, соціокультурних умов розвитку чи їх інституціонального оформлення, а спільність економічних інтересів та інформаційно-технологічного взаємозв'язку.

Україні слід посилити політико-економічні зв'язки з регіоном. Угоди про повітряне сполучення та уникнення подвійного оподаткування між Україною та В'єтнамом практично не реалізуються. Залишається декларацією Угода про співробітництво між НБУ та Державним банком В'єтнаму, хоча відносна фінансова стабільність і фактична відмова від практики бартерних розрахунків створюють сприятливі умови для співпраці саме у цій сфері. Через відсутність в обох країнах першокласних банків і страхування зовнішніх трансакцій підприємці змушені вдаватися до послуг посередників. Свого часу Україна та В'єтнам вели переговори щодо створення зони вільної торгівлі.

Подальшому розширенню української присутності в регіоні сприяло б також відкриття прямого авіасполучення між Києвом та Бангкоком і Сінгапуром, ліній морських вантажоперевезень із заходженням українських суден до найбільших портів регіону. Вирішенню низки питань у даному аспекті могла б сприяти Торгово-промислова палата України.

Першочергову роль у покращенні міждержавних відносин України з країнами Азії має відігравати вирішення протиріч у торгівлі низькотехнологічними та сировинними товарами. Передусім це стосується українського металургійного експорту в регіон. Щоб уникнути антидемпінгових та інших протекціоністських заходів із боку країн – споживачів українського металу, для України необхідно:

1) розвивати внутрішній ринок, адже можливості подальшого нарощування експорту металопродукції обмежені через проблеми перевиробництва металу у світі (це красномовно довели події 2005 р.), зокрема в Азійському регіоні. До того ж переозброєння і модернізація української промисловості, за рахунок чого зросло б внутрішнє споживання металу, є одним із найважливіших національних завдань, що сьогодні реалізується надто повільно;

2) укріплювати взаємовигідні торговельні відносини з країнами ПСА як через двосторонні відносини, так і в рамках міжнародних організацій (передусім СОТ), міжнародних та регіональних альянсів, які мають можливості лобювати інтереси металургійних виробників на світовому ринку.

В імпортній політиці акценти мають бути перенесені з тарифно-митного захисту на інструменти технічного регулювання (стандарти, технічні, екологічні, санітарні, фітосанітарні, ветеринарні вимоги).

Просуванню українського експорту на всезростаючий ринок Південно-Східної Азії перешкоджають: відсутність державної підтримки; українська система вимог до оплати експортованої продукції; суттєві відмінності до розрахунків у зовнішній торгівлі (так, В'єтнам і сьогодні схиляється до бартерних розрахунків, а в Україні існують законодавчі заборони щодо бартеру); незацікавленість більшості українських трейдерів в укладанні контрактів на прийнятних для південноазійських підприємств умовах (поставка на умовах СІФ і СФР, акредитивна форма оплати). Крім того, перепоною розширення торгівлі є неможливість закуповувати українські товари (наприклад, судна і літаки) в кредит.

Отже, особливо актуальною стає цілеспрямована політика держави щодо підтримки експорту, яка має здійснюватися в таких напрямках, як:

- стимулювання виробництва експортної продукції, зокрема високого ступеню обробки, а також наукомісткої високотехнологічної продукції;

- сприяння модернізації та технічному переозброєнню експортоорієнтованих виробничих потужностей. Необхідно передбачити податкові пільги, збільшити розміри амортизаційних відрахувань на повне відновлення основних виробничих фондів, прискорену їх заміну, впровадження сучасних машин і технологій і т. п.;

- оптимізація національного правового та нормативно-інституційного режиму здійснення експортних операцій;

- удосконалення механізму фінансування та кредитування виробників-експортерів;

- налагодження ефективної системи страхування експортних операцій;

- забезпечення достатньої правової підтримки національного виробника, зокрема під час проведення судово-арбітражних заходів, антидемпінгових процесів;

- забезпечення отримання сертифікатів на продукцію вітчизняного виробництва, відповідності метрологічного та стандартизаційного оформлення вітчизняної продукції вимогам іноземних ринків;

- стимулювання інвестиційної діяльності як національних, так і іноземних фізичних та юридичних осіб в експортоорієнтованому секторі економіки за допомогою податкових, фінансових та організаційних механізмів;

- вироблення системи національних пріоритетів у міжнародній торгівлі, їх практична імплементація засобами державного регулювання.

Розвитку відносин України з найбільш розвинутими країнами Азії могли б також сприяти: вдо-

сконалення національного правового поля, особливо в питаннях захисту прав інтелектуальної власності; розвиток патентно-ліцензійної системи; визначення статусу технопарків та технополісів, більш широке застосування фіксованого оподаткування прикладних робіт у галузі інформаційних технологій, нових методів створення та обробки конструкційних матеріалів; проектування складних технічних систем тощо, підключення наукових установ України до міжнародних науково-технологічних програм.

Основу маркетингової стратегії має становити здійснення ділових контактів одночасно як «зверху» (на рівні державних установ), так і «знизу» (серед потенційних замовників та виконавців), урахувуючи пріоритети інноваційного розвитку партнерів.

Умовою успіху українських компаній, які хочуть працювати на азійському ринку, є знання його специфіки. Йдеться передусім про наявні тенденції щодо монополізації ринків, непрозорість тендер-

них механізмів, наявність відпрацьованих корупційних схем тощо.

Для успішного просування продукції українських експортерів необхідним є створення маркетингових і сервісних мереж на пріоритетних зарубіжних ринках, торгових домів, бізнес-центрів, технічних центрів на акціонерних засадах. Необхідна також присутність вітчизняних експортерів на пріоритетних ринках за допомогою створення мережі власних представництв, філіалів, дочірніх компаній.

Для ознайомлення азійських споживачів з українським національним продуктом слід активніше застосовувати такі заходи, як участь у міжнародних виставках, ярмарках, проведення конференцій, презентацій, симпозіумів тощо.

Таким чином, досягнення цілей зростання та оптимізації торгівлі України з країнами Азії значною мірою залежить від розвитку міждержавних відносин, технічного спрощення здійснення експортних операцій (кредитування, розрахунки,

Таблиця 1

SWOT-аналіз конкурентних переваг України на ринку країн Азії

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Створення передумов для реалізації експортного потенціалу традиційних та нових секторів економіки 2. Високі адаптивні можливості національного виробництва до зростання зовнішнього попиту 3. Наявність розвинутого внутрішнього ринку, що слугує, з одного боку, фактором підтримки експортоорієнтованих виробництв, з іншого – є мотиватором запровадження нових (із перспективою виходу на зовнішні ринки) інвестиційних проєктів 4. Переважно стабільні умови функціонування фінансових ринків, що дає можливість коротко- та середньострокового планування зовнішньоекономічної діяльності 5. Наявність високотехнологічних підприємств, які зміцнили зовнішньоекономічні позиції України (космічна галузь, приладо-, машинобудування тощо) 6. Наближення до завершення перехідного періоду (у рамках приєднання до СОТ) щодо лібералізації тарифного регулювання 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Низька ефективність уряду, екологічна нестійкість 2. Бізнес-середовище не розвинене на належному рівні 3. Проблеми, пов'язані зі сплатою податків 4. Інтенсивність місцевої конкуренції 5. Державний кластерний розвиток 6. Відсутність чітко визначеної торговельної політики та експортної стратегії 7. Логістичні обмеження (брак логістичних складів, належної інфраструктури тощо); застаріла транспортна інфраструктура 8. Високі витрати бізнесу на зовнішньоекономічну діяльність, пов'язані з нетарифним заходами регулювання торгівлі, зокрема витрати на підтвердження походження товару, отримання дозволів, ліцензування 9. Недостатній рівень інвестування в модернізацію експортоорієнтованих виробництв та гостра нестача новітніх технологій 10. Низька диверсифікованість експортної пропозиції України, домінування сировинної продукції
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Поглиблення структурних реформ, які в середньостроковій перспективі створюватимуть умови для подолання обмежувачів розвитку підприємництва, зокрема експортоорієнтованого сектору 2. Розширення експортної пропозиції внаслідок післякризового відновлення економік країн – торговельних партнерів. 3. Демоніполізація зовнішньоекономічної діяльності через здешевлення процедур експорту та імпорту продукції 4. Запровадження програм підтримки експортоорієнтованих секторів, які близькі до посилення гальмування економіки розвинутих країн світу 5. Поглиблення реформ у галузях, що формують експортну пропозицію послуг 6. Ненасиченість світового попиту на сільгосппродукцію та харчові продукти 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Важкий доступ до зовнішнього фінансування 2. Дестабілізація на енергетичних ринках, зростання цін на енергоносії (що критично впливає на цінову конкурентоспроможність експортної пропозиції України на ринках металів, хімічної продукції) 3. Несприятливі погодні умови тощо, що зумовлюють падіння сільськогосподарського виробництва, різкі коливання цінової кон'юнктури, посилення протекціоністських заходів тощо

Джерело: побудовано автором

інформаційне забезпечення, можливість кооперації), державної підтримки власних експортерів, суттєвих якісних структурних змін у народному господарстві України.

Для визначення конкурентоспроможних галузей України на ринку країн Азії доцільним є проведення SWOT-аналізу.

Ціла низка конкурентоспроможних вітчизняних розробок уже сьогодні могла би потужно вийти на світовий ринок. Серед них:

- технологія і комплекс апаратури для зварювання живих тканин під час хірургічних операцій;
- поліорганосилоксинові адсорбенти;
- вітчизняні антибіотики – циклоспорини;
- одержання на основі вітчизняних технологій титанових сплавів;
- вітчизняні надтверді матеріали та інструмент на їх основі та ін.

У табл. 1 наведено сильні та слабкі сторони, а також загрози та можливості ринку товарів України на ринку країн Азії.

Проведений аналіз показників довів, що Україна приймає активну участь у глобалізаційних процесах, що не завжди має позитивне значення для національної економічної системи. Так, аналіз дає змогу зробити висновок, що в Україні зберігаються несприятлива структура зовнішньої торгівлі, яка негативно впливає на формування зовнішньоторговельного сальдо платіжного балансу, зменшення приливу валюти в країну, деіндустріалізація країни, що загалом впливає на економічну безпеку країни.

З іншого боку, результати аналізу дають змогу виявити перспективні для України напрями експортно-імпоротної діяльності та розробити комплекс дій щодо розвитку зовнішньоторговельних відносин України, серед яких мають бути такі:

- розбудова інституційної інфраструктури сприяння експорту та активізація механізмів СОТ для захисту національних економічних інтересів;

- поглиблення торговельно-економічної інтеграції з країнами-партнерами, митними та інтеграційними союзами та іншими економічними утвореннями;

- удосконалення митних процедур;
- удосконалення фінансових механізмів регулювання та підтримки експортерів;
- ідентифікація пріоритетних галузей, що потребують державної підтримки розвитку експортної діяльності;
- диверсифікація структури національного виробництва з орієнтацією на високотехнологічні та інноваційні продукти та послуги.

Висновки з проведеного дослідження.

Для України, з одного боку, окреслена різноманітність Азії представляє складність, зокрема у концентрації на певних питаннях через наявність великої кількості гравців, але, з іншого – дає безліч можливостей для розвитку співробітництва. Залучення України до діяльності низки важливих регіональних механізмів, дало б змогу створити необхідні умови для просування забезпечення національних інтересів, передусім у торговельно-економічній сфері.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шергін С.О. Південно–Східна Азія та країни-члени АСЕАН у контексті національних інтересів України / С.О. Шергін // Геополітичні трансформації в Євразії: погляди з Києва і Сеула : [монографія]. – К. : Демід, 2008. – 400 с.
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Торговельно-економічні відносини: стан та перспективи / Посольство України в Королівстві Таїланд [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/thailand/ua/publication/print/13083/htm>.
4. Асоціація держав Південно-Східної Азії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.asean.org/>.